

wante instellingen. Vanuit het Departement bestaat de behoefte een klaarder inzicht te hebben in de finaliteit en de organisatie van dergelijke centra, hun gebeurlijke gebieden van overlapping en van lakunes. Deze behoefte vloeit niet uitsluitend voort uit het feit dat dergelijke centra gesubsidieerd worden, maar heeft ook te maken met de noodzaak zicht te krijgen op de coherentie en incoherentie en daarmee samenhangende doeltreffendheid van het werk dat op dit gebied gepresteerd wordt.

Bibliografie

- C.B.G.S. Annual Report 1976. Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën. Ministerie van Volksgezondheid en van het Gezin, Brussel, 1976.
- R.L. Cliquet en R. Schoenmaeckers, Van toevallig naar gepland ouderschap. Resultaten van de nationale enquête gezinsontwikkeling 1971 (NEGO II). Studies en Dokumenten 6, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, Brussel, 1975.
- A. Geeraert, Seksualiteit bij jongeren. Onderzoek over normen en gedragingen bij 18- en 21-jarigen in Vlaanderen. Studies en Dokumenten 5, Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudiën, Brussel, 1977.
- F. Kelles en T. Dehaene, Zwangerschapsbeleving. Een literatuurstudie. C.B.G.S. Rapporten, Brussel, 1977.
- G. Van den Bogaert, Vrouw zijn in België. Een studie van de volwassen vrouw in haar maatschappelijke en relationele kontekst. Studies en Dokumenten 9, C.B.G.S., Brussel, 1977.

CHRISTIAENS, M.,

Over deontologie bij het seksonderzoek

Onlangs publiceerde de Federatie Vormingswerk voor het Gezin een uitgebreid rapport over het seksueel gedrag en de seksuele normen van katholieke jongeren (15-18-jarigen) in Vlaanderen (1). De onderzochte populatie is bijzonder belangrijk. Aan de resultaten van deze enquête kunnen (katholieke - doch niet enkel zij) ouders, opvoeders in school- of jeugdverenigingsverband en beleidsmensen niet achteloos voorbijgaan. Daarom is het te betreuren dat de kwaliteit van deze publikatie te lijden heeft gehad van een interpretatie van de onderzoeksresultaten vanuit een specifieke beleidsinvalshoek van de organisatie. Naar ons aanvoelen is een dergelijke aanpak, deontologisch gesproken, niet geheel zuiver op de graat. Vandaar dat het ons geraadzaam leek de leden van onze vereniging te waarschuwen tegen argeloos aanwenden van het cijfermateriaal in de vorm waarin het wordt aangeboden. Iets uitvoeriger ingaan op dit punt leek ons nuttiger dan aan de hand van enige subjektief gekozen flarden dit rapport voor te stellen. Seksuologen zullen liever zelf rondneuzen in deze publikatie. Vooraleer echter op ons probleem in te gaan geven we enige achtergrondinformatie ter verduidelijking.

Korte historiek

Op grond van de ervaringen, opgedaan tijdens een tweetal door haar ingerichte studieweekends, voelde de Nationale Raad voor Gezinspastoraal de

noodzaak aan om een breder onderzoek op te zetten om een gefundeerd inzicht te krijgen in het seksueel gedrag en het normenpatroon van de jongeren in Vlaanderen. Daartoe stelde een werkgroep een vragenlijst samen die aan dhr.A.Geeraert, wetenschappelijk onderzoeker en oud-sekretaris van VSI werd voorgelegd. Deze stelde een ontwerp-vragenlijst op, medegeïnspireerd door de studies van I. Reiss. Na bespreking werd het definitieve onderzoeksinstrument vastgelegd. Een werkgroep voerde het onderzoek uit tussen 1 oktober '72 en 31 maart '73. De enquêteresultaten werden door het komputercentrum van de K.U.L. verwerkt en de wetenschappelijke interpretatie hiervan werd opnieuw door de heer A.Geeraert uitgevoerd. Dit rapport werd in augustus '73 bij de Nationale Raad voor Gezinspastoraal ingediend (2), die het goedkeurde en instond voor de vermenigvuldiging van de tekst met het oog op verspreiding.

Om geheel onbekende redenen bleef de verspreiding echter achterwege niettegenstaande het belang van een wetenschappelijk onderzoek doorgaans niet gebaat wordt wanneer het drie jaar lang onaangevoerd in de kast blijft liggen.

Op initiatief van dhr.Symoens, sekretaris van de organisatie, werd in september '76 de draad opnieuw opgenomen. Hij vroeg dhr.Geeraert als supervisor op te treden bij het verwerken van de resultaten van de open vragen die ook ten tijde van het onderzoek waren afgenomen. Deze laatste verklaarde zich hiertoe bereid, superviseerde de methodische aanpak van de analiese van de open vragen, maar werd bij het uitschrijven en interpreteren van de resultaten nauwelijks betrokken.

Hoe geraakte men dan uiteindelijk tot de publicatie, zoals die nu voorligt? Voor een juist begrip hiervan dient de sleutel gezocht in een gesprek van 27 jan. '77, tussen dhr.A.Geeraert en een vertegenwoordiging van de organisatie. Toen, zijnde drie en een half jaar nadat het wetenschappelijk rapport was ingediend en het goed genoeg was bevonden om het door de eigen diensten definitief te laten uittikken en het op vijfhonderd exemplaren te multipliceren, deelde de Nationale Raad voor Gezinspastoraal mee dat zij bepaalde bezwaren had tegen het rapport. Deze waren niet van wetenschappelijke aard, maar de tekst zou niet aangepast zijn aan het geviseerde publiek, m.n. de verantwoordelijken voor het vormingswerk in Vlaanderen. Een zuiver wetenschappelijke analiese leek voor deze mensen onvoldoende hanteerbaar. Het cijfermateriaal diende geïnterpreteerd in de richting van het beleid van de Nationale Raad voor Gezinspastoraal. Met een analiese die vertrok uit andere startblokken dan zuiver wetenschappelijke, kon dhr.Geeraert niet akkoord gaan om meerdere redenen (3). Hij stelde daarom voor het rapport - mits enige vormwijzigingen - inhoudelijk onveranderd te publiceren, doch er een beleidsnota aan toe te voegen. Het eerste deel zou ressorteren onder de verantwoordelijkheid van de wetenschapper en het tweede kon dan vanuit pastorale overwegingen geschreven worden. De lezer zou dan elk van beide delen, elk met een specifiek opzet, op zijn waarde kunnen beoordelen.

Hiermee kon de organisatie niet instemmen. Uiteindelijk kwamen beide partijen overeen ieder een eigen tekst te publiceren. Dhr. Geeraert zou zijn wetenschappelijk rapport uitgeven in de reeks Leuvense Cahiers voor Seksuologie (4). De onderhandelingen voor deze uitgave verliepen bij-

zonder konstruktief. De Nationale Raad voor Gezinspastoraal van zijn kant zou een eigen beleidsrapport opstellen, waarbij kon gebruik gemaakt worden van cijfermateriaal, ter ondersteuning van hun analyses en beleidsrichtlijnen. Het gebruik van het onderzoeksmateriaal zou dus beperkt zijn, uitgesproken functioneel en bestemd voor de verantwoordelijken in het vormingswerk. Hoe de organisatie aan deze afspraak gestalte heeft gegeven dient nu nagegaan in het rapport Adolescenten en Seksualiteit.

Een eigen rapport?

Wanneer we het nu gepubliceerde verslag (Adolescenten en Seksualiteit, afgekort: AS) en het wetenschappelijk rapport (afgekort: WR), dat bijna vier jaar eerder werd ingediend, met elkaar vergelijken, dan fronsen we toch even de wenkbrauwen bij de bewering dat bij het opstellen van AS geen enkel gebruik gemaakt werd van het WR (5). Ook lezen we in AS: "Onderhavig verslag is het resultaat van bespreking van het materiaal door een groep verantwoordelijken en stafmedewerkers in het kader van de Federatie Vormingswerk voor het Gezin. De redactie werd verzekerd door A. Symoens, sekretaris van de Nationale Raad voor Gezinspastoraal" (blz.9).

Op het eerste gezicht is er een duidelijk verschil. Althans wat de vormgeving betreft. Heel wat van de tabellen die aan het WR in bijlage waren toegevoegd, werden in AS in de tekst verwerkt, wat de leesbaarheid van het geheel bevordert. Belangrijker is een vergelijking van de tekst zelf.

Eerst een paar citaten uit de methodologische voorbemerkingen:

1. Uit WR, blz.9: "Indien men het verschaft materiaal met de nodige omzichtigheid interpreteert en zinloze veralgemeeningen achterwege laat, kan dit rapport tot bezinning en beleidsvragen aanleiding geven".

Uit AS, blz. 8: "Het (onderzoek) werd opgezet ten behoeve van het vormingswerk met jongeren; mits het hier aangeboden materiaal met de nodige voorzichtigheid wordt gebruikt, denken wij dat het beslist kan bijdragen tot een meer gefundeerde kennis van de seksuele problematiek van jeugdigen in onze samenleving".

2. Doel van het onderzoek.

Uit WR, blz.11: "Het ligt in de bedoeling de houding van de jeugdige zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven en een inzicht bij te brengen in enkele factoren die deze houding mede helpen bepalen. Wegens de beperktheid van de mogelijkheden hebben we ons gericht op vier hoofdpunten die tevens voor het vormingswerk relevant kunnen zijn:..."

Uit AS, blz.11: "Dit onderzoek hebben wij opgevat als een bijdrage tot het attitude-onderzoek in verband met het seksuele gedrag van adolescenten. Gezien de beperktheid van de middelen die we daartoe konden aanwenden, moesten wij vanzelfsprekend ook onze doeleinden beperken, en was een grondig en uitputtend attitude-onderzoek niet mogelijk. We hebben vier aspecten in ons onderzoek opgenomen:..."

3. De onderzoeksmethode.

Uit WR, blz.12: "De gegevens werden verzameld langs schriftelijke vragenlijsten. Vooral gesloten vragen werden gehanteerd; dit om ver-

werking van de gegevens zo gemakkelijk mogelijk te laten verlopen. Aangezien gesloten vragen bij attitudebeschrijving aanleiding geven tot eerder oppervlakkige gegevens, werden ook enkele open vragen opgenomen om deze oppervlakkigheid te corrigeren".

Uit AS, blz.13: "De gegevens werden verzameld langs collectief ingevulde vragenlijsten, met hoofdzakelijk gesloten vraagstelling. Bij deze attitudebeschrijving kan deze methode echter aanleiding geven tot eerder oppervlakkige en onduidelijke gegevens; om dit te corrigeren werden ook open vragen in de vragenlijst opgenomen."

O.i. wijst deze vergelijking uit dat in deze inleidende bladzijden de tekst van het WR een duidelijke inspiratiebron was voor de redakteur van AS. Dit is niet enkel af te leiden uit de identieke inhoud, maar evenzeer uit de zinsbouw, woordgebruik en aard van de weggelaten of veranderde zinsneden.

Wat de eigenlijke "Voorstelling van het cijfermateriaal" betreft, is de gelijkenis niet zo opvallend. Het herschrijven en herstruktureren is hier beslist veel grondiger gebeurd, alhoewel - wanneer men toevoegingen en weglatingen in AS voorlopig buiten beschouwing laat - een gelijkenis niet te loochenen is. Hier spreken over "plagiat tot blz.70", zoals dhr.Geeraert deed in een eerste emotionele opwelling (6), lijkt ons toch te strekken maar dit verwijt afwimpelen met "een zeker parallellisme" dat uitsluitend te wijten is aan gebruik van dezelfde cijfergegevens, de structuur van de vragenlijst en een standaardmodel voor indeling in hoofdstukken (7), lijkt ons toch ook te simplistisch. Een vergelijking van beide

teksten overtuigt ons van afhankelijkheid, zij het dat nu eens AS de inhoud van het WR overneemt maar naar de vorm herwerkt, doch elders zich er bewust tegen afzet en het cijfermateriaal anders interpreteert, een correctie die o.i. niet steeds vanuit wetenschappelijke bekommernis werd ondernomen.

Een eigen rapport !

Het rapport van dhr.Geeraert was een interpreterend rapport. Een groot deel van deze interpretatie werd in AS weggelaten, maar tegelijk werd onder de mom van "loutere voorstelling van cijfergegevens; de interpretatie daarvan komt in deel III van de studie" (8) toch op meerdere plaatsen 'gerichte' informatie aangeboden. Hiervan twee voorbeelden:

1. De betekenis der informatiebronnen op seksueel gebied.

In het WR (blz.15-16) lezen we: "Daar de informatiebronnen in veel gevallen verschillend liggen voor jongens en meisjes, achten wij het weinig zinvol, de resultaten weer te geven voor de totale groep ondervraagden, tenzij tussen jongens en meisjes voor een bepaalde bron geen significant verschil werd vastgesteld".

AS gaat echter bijzonder uitvoerig in op de globale (d.w.z. zonder onderscheid volgens het geslacht) benadering, en op een wijze die ons vrij tendentieus overkomt.

Aan de ondervraagden werden 8 mogelijke informatiebronnen voorgelegd waarbij diende aangeept of men door deze bron het "meest, veel, nogal, weinig of niet" werd beïnvloed. Voor de

verwerking werd deze 5-voudige indeling tot drie categorieën teruggebracht: (a) meest + veel; (b) nogal; (c) weinig + niet. De categorie 'nogal' is hierbij duidelijk een middengroep tussen hoge en lage score. Wanneer de invloed wordt gezocht van een bepaalde informatiebron dan dienen men de hoge en lage score te bekijken. Dit gebeurt overal in het WR, en in AS bij uitsplitsing volgens de verschillende onafhankelijke factoren (die ook in het WR staan). Dit gebeurt niet in AS wanneer men de invloed van ouders en leeftijd genoten, als seksuele informatiebronnen, wil nagaan voor de volledige onderzoeksgroep (niet in WR opgenomen om hogervermelde reden). Hier telt men kat. b bij kat. a. Voor de ouders als informatiebron geeft dit een totaal van 30% (kat. a) + 22% (kat. b) = 52%. Uit deze niet-gerechtigde samenvoeging trekt men deze belangrijke conclusie: "In de beschrijving van hun seksuele informatieverwerking hebben deze jeugdigen duidelijk een groter gewicht toegekend aan de ouders" (blz.23).

Hoe misleidend deze conclusie is, mag blijken uit het feit dat eerstens, naast 41% der meisjes amper 19% der jongens aan hun ouders een grote invloed toekennen (kat. a) en tweedens (en dit cijfermateriaal werd door AS zonder opgave van reden weggelaten!) dat 34 % der meisjes en 60 % der jongens verklaren dat hun ouders als bron voor seksuele informatie weinig of niets te betekenen hadden. De stelling van het WR blijkt dus wel bevestigd te worden dat cijfers, zonder uitsplitsing volgens het geslacht doorgaans weinig zinvolle informatie verschaffen. Dat een dergelijk hanteren van cijfers wel eens naar "manipulatie" kan ruiken om de invloed van de ouders ekstra te beklemtonen -een klemtoon die

bijzonder goed past in het kader van deze katoelike organisatie - zou wel eens gesuggereerd kunnen worden door het lanceren van een hipotese.

2. De ouders als referentiegroep voor het seksueel gedragpatroon.

Om op het spoor te komen van mogelijke referentiegroepen voor het seksueel gedragpatroon werd aan de onderzoeksgroep een vraag voorgelegd van eenzelfde structuur als hierboven. Voor de gehele groep kregen de ouders volgende scores: kat. 'meest + veel': 37%; kat. 'nogal': 14%; kat. 'weinig + geen + blanco': 49%. Niet enkel werden ook hier de eerste twee categorieën samengeteld, maar deze 51% werden, bij wijze van hipotese, als een positieve invloed geëvalueerd (AS, blz.55).

Voor een dergelijke hipotese bestaat er geen enkele grond. Het zou best kunnen dat voor hun seksueel gedragpatroon een aantal jongeren zich afzet tegen de ouders; en in dit geval blijft de vorige generatie een referentiekader, maar dan op een negatieve wijze. Dat deze negatieve referentie beslist aanwezig is in de leeftijdskategorie van 18-21-jarigen in Vlaanderen blijkt uit een gelijkaardig onderzoek dat dhr. Geeraert zopas afsloot (9). Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat hetzelfde verschijnsel zich ook wel eens bij 15-18-jarigen zou kunnen voordoen, alhoewel uit het voorliggend onderzoek hieromtrent niets te besluiten is, gewoon omdat het niet werd onderzocht.

Op de opmerking van de wetenschappelijk onderzoeker dat deze hipotese kontrageïndiceerd is en men ze veiligheidshalve beter niet had geformuleerd, antwoordt de Nationale Raad voor Gezinspastoraal lakoniek: "Wij geven onze opvatting niet door als een zekerheid, doch als een hipotese die

we aan niemand willen opdringen; de lezers kunnen ermee doen wat ze willen. Zolang onze hypothese niet door duidelijk, onweerlegbaar en verificerbaar onderzoeksmateriaal is weerlegd, blijft ze plausibel. Het feit dat U met deze hypothese niet akkoord gaat, volstaat niet om ze fout te verklaren" (10).

Besluit

In deze uitgave zijn er, nog wel meer elementen van discussie vatbaar (11), maar we zullen deze aan lezer besparen. Tot slot nog deze eindbemerking

1. Eigenlijk gaat het ons door het hart dat we bovenstaande regels hebben moeten neerschrijven. Naar de activiteiten van de Nationale Raad voor Gezinspastoraal, uitvoerig voorgesteld in het vorig nummer van dit tijdschrift, gaat ons volle respekt uit en ook hebben wij elders reeds vaker onze hoge waardering uitgesproken voor de publikaties van de Federatie Vormingswerk voor het Gezin. Onze positieve instelling wordt niet fundamenteel aangetast door deze é misgreep. Enkel wilden wij de lezers van Adolescenten en Seksualiteit waarschuwen dat dit rapport met een kritische instelling moet benaderd worden.
2. We hopen dat deze bijdrage een stimulans zal zijn voor de Federatie om, net zoals voorheen in de toekomst wetenschappelijk verantwoorde criteria aan te leggen voor haar publikaties.
3. Met dhr. Geeraert betreuren wij de spijtige gevolgen. De uitgave van zijn rapport in de reeks Leuvense Cahiers voor Seksuologie werd immers in wederzijds overleg, geschrapt. Deze nieuwe publikatie zou - om het iets te scherp te formuleren - al te zeer overkomen als een

'erratum' op Adolescenten en Seksualiteit. Ware de verspreiding van AS nog beperkt gebleven tot de eigen kring der vormingswerkers dan ware een bijgewerkte uitgave van het wetenschappelijk rapport voor een uitgever misschien nog financieel haalbaar. Maar nu er aan de media recensie-exemplaren werden rondgestuurd en een krant er een grote 'kop' aan spendeerde, is een nieuwe publikatie commercieel uitgesloten.

4. Als moraal van het verhaal kunnen we niet genoeg beklemtonen hoe verleidelijk het is cijfermateriaal te interpreteren naar de eigen belangen toe. Zelfs al wordt met een wetenschappelijk onderzoek gestart met het oog op het voeren van een verantwoord (in dit geval 'pastoraal') beleid, dan nog heeft elkeen er belang bij dat er een duidelijke scheiding wordt gehandhaafd tussen een wetenschappelijke analiese van de gegevens en de besluiten voor het konkrete beleid. Dit lijkt ons een deontologische eis te zijn. Indien deze niet wordt gerespekteerd, dan stelt men zich bloot aan de verdenking - terecht of niet- de wetenschap aan eigen belangen of ideologie dienstbaar te maken.

- (1) SYMOENS, A., Adolescenten en Seksualiteit, Brugge, Federatie Vormingswerk voor het Gezin, 1977, 21x27, 138 blz. + bijlagen.
- (2) Omdat de financiële armslag van de Nationale Raad voor Gezinspastoraal niet ruim is, vroeg dhr. Geeraert een heel beperkte vergoeding voor zijn werk. Op zijn vraag diende de organisatie voor de komputerverwerking niets te betalen.

- (3) Voorop stond dat een 'subjektieve' interpretatie vanuit wetenschappelijk oogpunt niet aanvaardbaar was. Maar voor dhr. Geeraert speelden ook persoonlijke motieven een rol. Hij is immers navorser van het Collectief Fonds voor Fundamenteel Onderzoek op Ministerieel initiatief. Omdat het hier gaat om kontrakten met een tijdelijk karakter is de beroepstoekomst van deze jonge onderzoeker afhankelijk van regelmatige en wetenschappelijk degelijke publikaties. Het is dus begrijpelijk dat hij de resultaten van zijn onderzoekswerk niet wilde (laten) vermengen met beleidsopties of interpretaties beladen met pastorale bekommernissen.
- (4) Een uitgave van het Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen die in vorig nummer van "Driemaandelijkse Mededelingen" nog werd aangekondigd.
- (5) Uit het schriftelijk antwoord (28 juni '77) van de redactiegroep van de Nationale Raad voor Gezinspastoraal aan dhr. A. Geeraert op zijn schrijven van 9 juni 11. Beide afzenders stuurden ons een fotokopie van hun brief. De onderlijning in deze zin is van de hand van de redactiegroep van AS.
- (6) Uit de brief van 9 juni, blz. 4. Met de verwijzing naar blz. 70 wordt geheel het eerste deel bedoeld. Het tweede deel geeft de analyse van de antwoorden op de open vragen. Hier was de inbreng van dhr. Geeraert, zoals we gezien hebben, heel beperkt.
- (7) Uit de brief van 28 juni, blz. 8.
- (8) ibidem
- (9) Het gaat hier om de doktoraatsverhandeling aan het Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen van dhr. Geeraert die binnenkort op de boekenmarkt zal verkrijgbaar

zijn onder de titel "Seksualiteit bij Jongeren" (De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen).

- (10) Uit de brief van 28 juni, blz. 5.
- (11) Enkele hiervan worden nog over en weer gepingpongd in de reeds meermaals geciteerde korrespondentie, spijtig genoeg ook in een emotionele 'welletjes-nietjes'-stijl.